

УДК 61(477.74-25)(091)

С. В. Лінніков

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОДЕСЬКОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ЛІКАРНІ

Одеський національний медичний університет, Одеса, Україна

УДК 61(477.74-25)(091)

С. В. Линников

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ОДЕССКОЙ ЕВРЕЙСКОЙ БОЛЬНИЦЫ

Одесский национальный медицинский университет, Одесса, Украина

В статье рассматривается история становления и развития Еврейской больницы в Одессе. Отмечены основные этапы с момента ее организации в 1802 г. — это была больница на 6 коек. В 1864 г. был открыт новый лечебный корпус на 5 палат, а в 1900 г. развернулось масштабное строительство новых зданий. Сегодня Еврейская больница — одно из самых больших лечебных учреждений города.

Ключевые слова: Одесса, история медицины, Еврейская больница.

UDC 61(477.74-25)(091)

S. V. Linnikov

THE HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE ODESSA JEWISH HOSPITAL

The Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

The article discusses the history of formation and development of medicine in Odessa for hundred years since its foundation. Basic stages were highlighted since the moment of its organization in 1802 — it was a hospital for 6 beds. In 1864 a new clinical building for 5 rooms was opened, and in 1900 a great building was organized. Today the Jewish hospital is one of the greatest hospitals of the city.

Key words: Odessa, history of medicine, the Jewish hospital.

Історія єврейського населення Одеси починається ще до появи самого міста. Згідно з історичними джерелами, євреї жили в турецькій фортеці Хаджибей. Під час російсько-турецької війни багато з них покинули Хаджибей, і коли в 1792 р. війська під керівництвом генерала Йосипа де Рібаса взяли штурмом фортецю, у ній знаходилося всього 6 євреїв. Указом російської імператриці Катерини II на цій території був заснований військовий і торговий порт, названий Оде-сою [1; 3; 4]. Уряд Катерини II був украй зацікавлений у якнайшвидшому заселенні при-

єднаного до імперії Північного Причорномор'я, і в Петербурзі зародилася ідея переселити в ці краї величезні маси євреїв, які здавна проживали в Польщі та в результаті її розділів перейшли в російське підданство. На нових землях надавалися значні пільги, тимчасом як на місцях старого проживання євреїв обкладали підвищеним податком. Тому нові імперські піддані у великих кількостях почали переселятися на південь, який був включений в сумнозвісну «межу єврейської осілості» (райони імперії, де дозволялося проживати євреям). Цими фактора-

ми і пояснюється швидке зростання єврейського населення нового чорноморського порту. Згідно з першим переписом населення, проведеним де Рібасом у 1795 р., в Одесі серед жителів-міщан значилося 213 українців, 224 греки і 240 євреїв, 106 росіян [4].

У перші ж роки свого існування єврейська громада міста почала створювати установи, необхідні для повноцінного єврейського життя. Спочатку при Одеській громаді з'явилося товариство відвідування хворих — «Бікурім холім» і єврейське похоронне братство, великий внесок у діяльність

якого зробив Осип Пастернак, прадід Нобелівського лауреата з літератури Бориса Пастернака. Товариство «Бікурім холім» розширювало свою діяльність, що привело до створення в 1802 р. в Одесі першої єврейської лікарні на 6 ліжок. У ці ж роки створюється Хекдеш — поєднання притулку для бідних та будинку престарілих. Це була скромна одноповерхова будівля на краю Молдаванки за адресою: Старопортофранківська, 4. Багато разів Хекдеш був перебудований, завдяки чому у 1900 р. став найкращою установою такого типу у Одесі. Хекдеш був розрахований на 60 людей, яким безкоштовно забезпечувався повний пансіон [2].

Природно, така широка діяльність потребувала значних грошових витрат. Бюджет формувався за рахунок банківських відсотків на недоторканий капітал у 52 тис. руб., сум коробкового збору (податок на кошерні м'ясні продукти), меншою мірою — за рахунок міського доходу, оплати за лікування і ліки. В Єврейську лікарню надходили і великі пожертвування.

Такі дані значаться у звіті Єврейської лікарні за 1832 р.: із коштів коробкового збору надійшло 8398 руб., від міської думи — 832 руб., від продажу медикаментів з аптеки лікарні — 240 руб., від товариства «Бікурім холім» — 500 руб., разом 9970 руб. Крім того, меценатам дозволялося організувати власні постійно діючі ліжко-місця і навіть палати, які вони могли іменувати на свій розсуд, для цього необхідно було зробити одноразову пожертву в недоторканий фонд, яка б приносила щорічний процентний прибуток у розмірі 120 руб. на рік. Таким чином, гарантувалося функціо-

нування такого ліжка на багато років вперед без додаткових витрат [4].

У 1829 р. єврейська громада купує нову невелику будівлю, і лікарня починає функціонувати на Молдаванці. У 1864 р. відкривається новий лікарняний корпус, який сьогодні функціонує як головний. У новій просторій будівлі лікарні облаштовується 5 палат: 3 палати «звичайних хвороб», в яких перебували пацієнти як терапевтичного, так і хірургічного профілю, 2 палати венеричних хвороб. Кількість місць у лікарні становить 75 — 36 чоловічих і 39 жіночих, кількість пацієнтів, що пройшли лікування, досягає 500 на рік.

У 1900 р. розгорнулося масштабне будівництво нових корпусів. За короткий термін були споруджені отоларингічне, нейрохірургічне, дитяче, приймальне відділення, хірургічний павільйон, адміністративний корпус, прозектура, господарський корпус. Лікарняні корпуси були побудовані на кошти єврейського кагалу. Архітектором частини лікарняних корпусів став талановитий архітектор Адольф Мінкус, видатними роботами якого також є корпуси селекційного інституту, Бродська синагога, готель Брістоль, а також перший висотний житловий будинок Європи — «Хмарочос Гінзбурга» у Києві.

Управлялася лікарня двома попечителями з євреїв, які обиралися кагалом на 3 роки і затверджувалися генерал-губернатором. Попечителі грошей за працю не отримували, а навпаки витрачали власні гроші на оновлення лікарні. Так, один з попечителів лікарні Соломон Пуріц у 1908 р. закупив рентген-апарат і технологію виготовлення рентгенівських плівок, завдяки чому Єв-

рейська лікарня стала однією з перших у світі, де почали використовувати цей метод дослідження.

Штат лікарні складався з 27 лікарів, кількох інтернів, аптекаря і 2 учнів аптекаря, фельдшерів і учнів фельдшерів, лаборанта і його учнів, 50 палатних служителів, цирульника, кухарки і двірника. Оклад лікаря дорівнював 600 руб. на рік. Середня зарплата в імперії на той час становила близько 120 руб. на рік.

Лікарня надавала медичну допомогу євреям й одеситам інших національностей, а за наявності вільних місць обслуговувала іногородніх пацієнтів. Плата за лікування в лікарні стягувалася тільки з іногородніх по 3,50 руб. одноразово при надходженні до лікарні. Одеські ж євреї від такої плати зовсім звільнялися. У лікарні також надавали лікарські консультації та давали ліки незалежним хворим, які не потребували стаціонарної допомоги і лікувалися вдома. Пацієнти в лікарні перебували на повному утриманні, яке включало харчування, ліки, лікарняний одяг і білизну [5].

Життя лікарні було найтіснішим чином пов'язане з усіма перипетіями єврейської громади Одеси. Коли місто потряс погром 1905 р., величезний двір Єврейської лікарні перетворився на наметовий табір безлічі сімей, чиї квартири були знищені погромниками (тоді близько 50 тис. людей позбулися даху і були викинуті на вулицю). Потерпілі отримали тут безкоштовну медичну допомогу та харчування за рахунок коштів спеціально сформованого одеською єврейською громадою Комітету допомоги потерпілим від погрому.

Після революції 1917 р. єврейське населення міста за-

знало кілька хвиль гонінь. Не кращі часи настали і для Єврейської лікарні. Недоторканий капітал єврейського кагалу був націоналізований, тим самим лікарню було позбавлено джерел фінансування. З часом і сама лікарня була націоналізована і перейменована в «радянську народну лікарню». За перейменуванням прийшла і реконструкція. Показане завдання збільшити ліжковий фонд було розв'язано доволі невміло. Лікарняні корпуси були поспіхом перебудовані, під палати було переобладнано приміщення, для цього не призначені, а в існуючих палатах розмістили набагато більшу кількість ліжок, ніж це було заплановано при спорудженні корпусів.

Відродження лікарні настає в 1973 р., коли на базі лікувальної установи створюється

лікарня швидкої допомоги, яка функціонує і до наших днів вже під офіційною назвою — міська клінічна лікарня № 1. Незважаючи на минулі 186 років, легендарна Єврейська лікарня залишається однією з найбільших у місті та продовжує служити на благо одеситів.

У роботі використано матеріали з фондів Одеського обласного архіву, Одеської національної наукової бібліотеки, Єврейського музею Одеси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алданов М. Дюк Эммануил Осипович де Ришелье: очерк / М. Алданов. — Париж. — 1929.

2. Лернер О. М. Евреи в Новороссийском крае: исторические очерки / О. М. Лернер. — Одесса, 1901. — С. 51–58.

3. Маркевич А. И. Город Качибей или Гаджибей — предшественник Одессы / А. И. Маркевич // Записки Одесского общества истории и древ-

ностей. — Одесса, 1894. — Т. XVII. — С. 65–89.

4. Скальский А. А. Первое тридцатилетие истории города Одессы / А. И. Скальский. — Одесса : Городская типография, 1837. — С. 45–68.

5. Пуриц С. Ф. Устав Одесской Еврейской больницы / С. Ф. Пуриц. — Одесса, 1891. С. 2–15.

REFERENCES

1. Aldanov M. Duke Emmanuel de Richelieu. Studyo. Paris 1929, p. 13-35.

2. Lerner O.M. Jewish in Novorossiyskiy region. Historical study. 1901; p. 51-58.

3. Markevich A.I. City of Kachibey or Gadhibey — precursor of Odessa. Notes of Odessa society of history and antiquity. Odessa, 1894; XVII, p. 65-89.

4. Skalsky A.A. First thirty years of Odessa history. Odessa, Gorodskaya tipografiya. 1837, p. 45–68.

5. Purits S.F. Statute of Jewish Hospital. Odessa, 1891, p. 2-15.

Надійшла 19.02.2016

Рецензент д-р мед. наук,
проф. А. І. Даниленко

*Передплачуйте
і читайте*

ОДЕСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Передплата приймається у будь-якому передплатному пункті

Передплатний індекс 48717

У випусках журналу:

- ◆ Теорія і експеримент
- ◆ Клінічна практика
- ◆ Профілактика, реабілітація, валеологія
- ◆ Новітні технології
- ◆ Огляди, рецензії, дискусії

